

EEN STEM DRINGT DOOR IN DE DOOLHOF

*Slechts van horen zeggen had ik van U vernomen,
maar nu heeft mijn oog U aanschouwd (Job 42:5)*

Verdriet kan een mensenleven ingrijpend veranderen. Onze kijk op *anderen* bijvoorbeeld. In nood leer je je vrienden kennen, zeggen wij. En inderdaad, mensen blijken dan soms heel anders dan je altijd dacht. Sommigen van wie je het niet had verwacht vallen ineens mee en anderen heel erg tegen. - Verdriet kan een mensenleven ingrijpend veranderen. Onze kijk op *onzelf* bijvoorbeeld. Een verlies kan je voorgoed bewust maken van je eigen kwetsbaarheid, van je eigen vergankelijkheid 'Zoals de wolken in een lege hemel, worden wij tegen die achtergrond van vergetelheid gevormd en uitgewist,' schreef Marguerite Yourcenar. - Verdriet kan een mensenleven ingrijpend veranderen. Onze kijk op *God* bijvoorbeeld. Deze week zei iemand: 'Het staat er zo mooi, dominee: De Heer is mijn herder, mij zal niets ontbreken -, maar mij ontbreekt van alles en nog wat.' Ja, de werkelijkheid is soms verpletterend – *ook voor ons geloof*.

Zo was het ook Job vergaan. Van de ene dag op de andere had hij alles verloren. Het had zijn leven veranderd in een doolhof. Hij was totaal de weg kwijtgeraakt in zijn eigen leven. Niet alleen de weg naar zijn vrienden en naar zichzelf, ook de weg naar God. Hij had wel gezocht. Intens zelfs. Hij had God bestormd met zijn vragen. Maar er was geen antwoord gekomen. Het was net of er in die doolhof die zijn leven was geworden nergens een uitgang zat. Telkens weer was hij op een blinde muur gestuit. Daardoor was zijn gevoel van machteloosheid alleen maar gegroeid. En met de machteloosheid ook de frustratie en de boosheid tegen God. Ja, verdriet kan je kijk op God behoorlijk veranderen.

Maar toen, na lang en bitter worstelen, had de stem van de Eeuwige geklonken. Dat betekende dat er toch ergens een opening te zijn in die doolhof van droefenis. De Stem van God had Job in gedachten meegenomen op een toer door zijn onmetelijk schepping. En had Job God eerst bestormd met zijn vragen, nu bestormde God Job met vragen. Hij liet Job het raderwerk van zijn schepping zien: de getijden van eb en vloed, en de wisseling van dag en nacht, en vroeg hem: ken jij het geheim van de cirkelgang der dingen? Vervolgens toonde God Job de sterrenstelsels die zweven in de wijde ruimte van een donkere heelal, en vroeg: heb jij die opgehangen? Dat had Job natuurlijk niet. De dingen zo breed laten hangen kan alleen iemand die het erg breed heeft, en daar kwam alleen God voor in aanmerking. Toen wees God Job op de dierenwereld en dus op het wonder van de duizelingwekkend veelvormigheid van het leven. Had Job dat kunnen bedenken? Nee, natuurlijk niet.

Maar wat was de bedoeling van die vragen? Och, van vragen word je wijzer. Daarom behoort het boek Job tot de wijsheidsliteratuur van Israël. Want vragen dwingen je om anders te kijken. Om te zien wat je voorheen niet zag. De vragen van God openden Jobs ogen dan ook voor twee dingen. Allereerst: dat de mens niet het enige ijzer is dat God in het vuur heeft. Gods schepping is veel weidser dan alleen de mens. Wij zijn zelfs niet meer dan een verdwijnend stipje in een raadselachtig heelal. Ons past dus bescheidenheid. God heeft niet alleen met mensen een geheim. Het tweede heeft daarmee te maken. De grootheid van de schepping wekt het vermoeden van de grootheid van God. Want als de schepping al zo hoog en breed en diep is, hoe hoog en breed en diep moet dan wel niet de Maker daarachter zijn? Zouden wij, kruimels op de rok van het universum, dan ook maar enigszins bij machte zijn die Maker na te kunnen rekenen, te

controleren of verbeteren? Wie dat wil verslikt zich. Wij omvatten God niet, God omvat ons.

God beantwoordde de vragen *van* Job dus met vragen *aan* Job. Maar is dat geen anticlimax? Is dat niet teleurstellend? Het boek Job gaat over diens bijtende opstand tegen God. Een revolutie in de religieuze geschiedenis! Maar nu loopt het uit op: Job slikt zijn boosheid en vragen weer in. Is het geloof dan toch een zaak van slikken of stikken?

Toch niet. Tenminste, niet als je het zou vragen aan de betrokkene zelf. Zelf vertelt Job dat door de vragen van God een totaal nieuw inzicht doorbrak. Voorheen kende hij God namelijk alleen van horen zeggen. Job was, zoals iedereen in die dagen, opgegroeid met de theologie van: boontje komt om zijn loontje. Tegenslag was een straf van God op de zonde, en voorspoed was een beloning van God op goed gedrag. Wie van God iets gedaan wilde krijgen, hoefde dus alleen maar goed te leven. Ja, het beeld van God dat hem overgeleverd was, was dat van een God als een uitvergroot mens. Een God die na te rekenen en die te bespelen was. Een geruststellend geloof. Tenminste, zo lang het je voor de wind ging. Want toen Job tegenslag op tegenslag kreeg te verwerken, was hij totaal verbijsterd. Dit kon niet kloppen: had hij niet altijd goed geleefd? Daarom dacht hij dat God een fout had gemaakt: God had zich vergist. En hij had van God opheldering geëist.

Maar zo had hij zich steeds verder verstrikt in de doolhof die zijn geloof geworden was. Hij zocht het in een richting waar geen uitweg was. Want God is geen uitvergroot mens. Dat bleek ook toen God uiteindelijk zelf ging spreken. De stem van God klonk, om zo te zeggen, van een heel andere kant dan Job het gezocht had. God was anders dan Job altijd had gedacht. Mysterieuzer, raadselachtiger, ongrijpbaar, niet na te rekenen. Job leerde dat God geen uitvergroot mens is. Hij is geen schepsel als wij. Hij gaat zijn schepping te boven. De hele weidse schepping is slechts zijn gewaad waarin Hij schuilgaat. Daarom kan een mens als Job God niet naar zijn hand zetten. Hij moet God God laten.

Maar er staat iets tegenover. *Als de schepping zijn gewaad is, dan is er niets waarin Hij niet te vinden is.* Dat inzicht brak plots door bij Job: God was raadselachtiger dan Job altijd had gedacht, *maar tegelijk ook meer nabij dan ooit tevoren.* Eerst had Job alleen maar *over* God gehoord. Nu had hij *met* God gesproken. En het is zoals de dichter Martinus Nijhoff ooit zo mooi schreef: 'Iedereen blijven Gods woorden vreemd, behalve hem die ze van God zelf verneemt.' Zo had Job de Stem van God zelf vernomen in de doolhof die zijn geloof was geworden. Daaruit bleek dat er toch een uitgang moest zijn. Aan een heel andere kant dan Job had gedacht. Maar toch een uitgang. Job zag weer licht dagen en dat lokte hem naar buiten.

Nee, een antwoord had Job op zijn vragen niet gekregen. Zoals ook wij nooit het antwoord zullen weten op het waarom van het lijden en wat de rol van God daarin precies is. Wij weten namelijk niet zoveel over God. Wij weten alleen dat verdriet een mensenleven ingrijpend kan veranderen. Dat het onze kijk op God kan veranderen. Want de werkelijkheid is soms verpletterend. Dan verandert ons geloof in een doolhof waarin wij de weg naar God kwijt zijn. Je weet niet waar je het zoeken moet. Je vraagt: waarom? Maar er komt geen antwoord. Alsof God je de rug heeft toegekeerd. En je dwaalt en je dwaalt maar. Dan kan het gebeuren dat een mens het zoeken opgeeft. Dat je concludeert: 'Dat is het dan: als God geen antwoord geeft, dan wil ik God niet meer.' Begrijpelijk, want zo iets zei Job ook. Maar misschien zoeken wij het dan ook in de verkeerde richting. Want misschien is het geloof niet het antwoord op de vragen, maar de manier waarop

wij het in de vragen kunnen uithouden. Totdat de vragen zich te ruste leggen omdat God zich op een nieuwe wijze aan ons te kennen geeft. Raadselachtiger misschien, maar ook inniger, omdat wij merken: wij zijn gezien, wij zijn niet onopgemerkt gebleven. En misschien ingrijpend veranderd en getekend, maar – dan zie je ook weer een weg.